

راهکارهای فرهنگی برای مدیریت منابع آب

▲ مهدی بختی
کارشناس شرکت آب و فاضلاب

یافته است. جداول میزان آب در همه قاره‌ها و در بسیاری از نواحی سیر نزولی داشته و کمبود آب در بعضی مناطق سبب پیدایش قحطی و مشکلات غذایی شده و آلودگی آب‌ها نیز به این مشکلات افزوده است. هم اکنون دغدغه کم آبی، یکی از پنج موضوع اساسی مذاکرات کشورها است. به گزارش بانک جهانی، هنوز بیش از یک میلیارد نفر در دنیا، قادر به استفاده از آب سالم نیستند و همه ساله حدود ۳ میلیون نفر به دلیل مصرف آب آلوده از بین می‌روند. تهدید منابع آبی از نظر کمی و کیفی (آلودگی آب) خود را به عنوان یک چالش عمده نمایان ساخته و می‌رود تا روند زندگی آدمی را به مخاطره افکند. از این رو لازم است تا تلاش برای حفظ و حراست از منابع آبی در زمره اولویت‌های اصلی مسوولان امر در ابعاد ملی و جهانی قرار گیرد.

عوامل عمده مؤثر بر مدیریت منابع آب

در تحولات آتی جوامع، عواملی که تاثیر بیشتری روی مدیریت منابع آب خواهند داشت، به قرار زیر است:

- ازدیاد جمعیت
- دگرگونی سطح زندگی
- توسعه و رونق کشاورزی

مقدمه:

در طول ادوار گذشته تاریخ، آدمیان «آب» را به عنوان عنصری تمدن ساز نگریده‌اند؛ هر کجا آبادانی در پهنه گیتی نمایان شده است، بقای خود را از این گوهر هستی بخش داشته است و در واقع آب، ضامن حیات جوامع انسانی قلمداد می‌شود.

تاریخ فرهنگ و تمدن ایران زمین، سراسر حکایت از جایگاه مقدس و بی‌بدیل آب در نزد ساکنان این سرزمین دارد؛ ایرانیان چه در دوره باستان و چه در دوره پس از ورود اسلام، آب را پاس داشته و ارج نهاده‌اند. بسیاری از مراسم و مناسبت‌های آیینی مردم ایران در دوره پیش از اسلام، با محوریت و حضور آب برپا شده و همواره ردپایی از قداست و حرمت آب در آن به چشم می‌خورد. این نگاه با تلفیق با آموزه‌های دین مبین اسلام، تقدس و اهمیت بیشتری به آب می‌بخشد؛ به گونه‌ای که در آیات کتاب آسمانی قرآن و روایات منسوب به بزرگان دین، موارد متعددی در ستایش و اهمیت آب می‌توان یافت.

در دنیای امروز به دنبال دگرگونی‌های عمده جوامع و تحولات جمعیتی مقوله آب و بحث محدودیت آن شکل دیگری به خود گرفته و با افزایش سرسام آور جمعیت انسان، تقاضا برای مصرف آب به طور چشمگیری افزایش

- پیشرفت و توسعه صنایع

- آلودگی منابع آبی و محیط زیست

- و بالاخره تغییرات آب و هوایی و نوسان در میزان بارش‌های جوی.

نقش منابع آبی در توسعه و تداوم جوامع یکی از راه‌های توسعه و حرکت جوامع به سوی تمدن و رفاه عمومی، استفاده بهینه و کارا از منابع طبیعی و خدادادی است. اگر کشوری بخواهد با کاروان تمدن و توسعه علمی حرکت کند، ناچار است از منابع طبیعی خود استفاده لازم و مطلوبی داشته باشد. یکی از منابع بسیار مهم و حیاتی که در زندگی روزمره انسان‌ها و تداوم تولیدات نقش فوق‌العاده دارد، منابع آبی است. اگر از این ماده حیاتی استفاده مطلوب شود، بسیاری از مشکلات کشورها حل خواهد شد. انسان به گونه‌ای به این ماده حیاتی وابسته است که حتی قادر نیست یک روز بدون آن زندگی کند.

از بین مصارف مختلف آب، آب شرب مصرفی و بهداشتی یک محصول نهایی در چرخه اقتصاد بوده و آب مصرفی کشاورزی و صنعتی یک کالای واسطه در چرخه تولید محسوب می‌شود. صاحب‌نظران اعتقاد دارند که انقلاب کشاورزی و صنعتی در اروپا بدون تامین آب واحدهای صنعتی و کشاورزی، تامین آب آشامیدنی و دفع فاضلاب‌ها، امکان‌پذیر نبوده است.

راهبردهای فرهنگی مدیریت منابع آب

نیل به اهداف مدیریت منابع آب و توسعه پایدار در جامعه، علاوه بر اقدامات فنی و فعالیت‌های سازه‌ای و مهندسی، به کارگیری رویکردها و راهکارهای فرهنگی و آموزشی می‌تواند کارساز باشد؛ این مهم زمانی از اهمیت دوچندان برخوردار می‌شود که بدانیم تغییر رویکردها و نگرش‌ها از طریق راهکارهای فرهنگی، تأثیری ماندگار دارد.

اقدامات ترویجی و تشویقی

در راستای بهینه کردن مصرف آب در زمینه‌های کشاورزی، شرب و صنعتی، اطلاع‌رسانی و دادن آگاهی کافی به مصرف‌کنندگان و ایجاد مراکز ترویجی نمونه مفید است (مانند انتخاب صنف نمونه در زمینه رعایت الگوی مصرف). همچنین اتخاذ تصمیمات تشویق‌کننده در صورت رعایت میزان مصرف بهینه در هر مورد می‌تواند عامل موثری برای کاهش مصرف آب باشد. به این ترتیب، از طریق مشارکت مردم در امر مصرف بهینه، ضمن اقتصادی کردن امور کشاورزی و صنعتی، منابع آب نسل‌های آینده نیز حفظ خواهد شد.

اقدامات اداری و قانونی محدود کننده

وضع قوانین و مقررات بازدارنده و محدود کننده و اجرای آن از طریق مراجع اداری قانونی می‌تواند سبب حفظ منابع آب شود.

البته انجام چنین اقداماتی نیاز به همکاری و همفکری همه عوامل اداری و اجتماعی دارد تا به نتیجه مطلوب منتهی شود. از جمله این مقررات ممنوع کردن محدوده مشخص از نظر بهره‌برداری جدید یا بیشتر از منابع آب‌های سطحی یا زیرزمینی است.

اقدامات نظارتی و کنترلی

این کار با هماهنگی شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و فاضلاب و نیز همکاری سایر ارگان‌های مرتبط صورت می‌گیرد. در این راستا می‌توان ضمن نصب تجهیزات کنترلی و مقررات تشویقی و تنبیهی در مورد مصرف کمتر یا بیشتر از حد مجاز، مانع مصرف نامعقول و غیرقانونی آب شد.

فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی

استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های فرهنگی و آموزشی حوزه‌های مختلف اجتماعی، می‌تواند نقش مؤثری در نهادینه‌سازی فرهنگ مصرف بهینه آب داشته باشد؛ بهره‌گیری از قابلیت‌های ارتباطی، آموزشی سازمان‌های غیردولتی فعال در زمینه محیط زیست در کنار برخورداری از امکانات آموزشی و اطلاع‌رسانی وسایل ارتباط جمعی (صدا و سیما، مطبوعات، خبرگزاری‌ها و...) می‌تواند کارزار فرهنگی مناسبی را به وجود آورد که از طریق آن گروه‌های هدف در جامعه نظیر کودکان و نوجوانان و زنان خانه‌دار ضمن آشنایی با ضرورت‌ها و حساسیت موضوع، در کنار مسوولان امر قرار گیرند.

برگزاری جشنواره‌های هنری با موضوع آب، استفاده از کارکردهای ارتباطی و اطلاع‌رسانی نهادهایی همچون مساجد و حسینیه‌ها و به طور کلی تریبون‌های دینی و مذهبی نیز از جمله اقدامات در جهت اولویت بخشی به موضوع محسوب می‌شوند.

به هر ترتیب پاسداری از منابع آبی در هر کشور به‌ویژه کشورهای خشکی همچون ایران، نیازمند عزمی همه‌جانبه و همتی والا است و به همین اعتبار کلیه اقشار جامعه و سازمان‌ها و نهادها باید در این زمینه کوشا باشند و هیچ‌گاه نباید از نظر دور داشت که تنها با همراهی و مشارکت همگان می‌توان به مقابله با این چالش برخاست.